

NEĆE BITI SMAKA SVIJETA 2012. GODINE

dr. sc. Dario Hrupec

Raste zabrinutost javnosti zbog navodnog sudnjeg dana u prosincu 2012. godine. Rastu i prihodi onih koji koriste ljudski strah od skorog smaka svijeta. Prodaju se knjige, filmovi, čak i kompleti za preživljavanje. Najveća internet knjižara, Amazon.com, nudi stotine naslova na tu temu. I mi živimo u jednoj od zemalja gdje, srećom, postoji sloboda govora. To, međutim, uključuje i slobodu laganja. No, laži se mogu prepoznati uz malo dobre volje i malo zdravog razuma. Kraj 2012. godine bit će naprosto kraj 2012. godine. I početak 2013. godine. Neće biti kraj svijeta. Ni zbog sudara s navodnim planetom Nibiru, ni zbog završetka jednog ciklusa majanskog kalendara.

Nibiru – planet koji ne postoji

Najava smaka svijeta 2012. godine počela je prije više od tri desetljeća tvrdnjama da se Zemlji približava planet Nibiru, kojeg su navodno otkrili Sumerani. Priču je lansirao Zecharia Sitchin, autor koji je (kao i njegovi neslavni prethodnici Immanuel Velikovsky i Erich von Däniken) zagovarao naivne teorije o drevnim astronautima koji su posjećivali Zemlju i utjecali na stare civilizacije. Sitchin, koji je umro prošli mjesec u devedesetoj godini, u nekoliko je svojih knjiga (vjerojatno najpoznatija među njima je *Dvanaesti planet*) govorio o ogromnom planetu Nibiru. Taj objekt navodno dolazi u blizinu Sunca svakih 3600 godina i odgovoran je za važne preokrete u zemaljskoj povijesti. I što je vrhunac: “na njemu žive bogovi koji su genetskim inženjeringom stvorili čovjeka na Zemlji”. Pojam Nibiru je postojao u Babilonskoj astronomiji, no nije se odnosio na planet nego na točku ekliptike koja odgovara ljetnom solsticiju.

Sumerani su, bez sumnje, bili narod na visokom stupnju kulture za to doba. Živjeli su u južnoj Mezopotamiji (na području današnjeg Iraka) od otprilike petog do drugog tisućljeća prije nove ere. Pripisuje im se izum klinastog pisma i glasoviti ep *Gilgameš*. Međutim, njihovo poznavanje astronomije bilo je prilično skromno. Bilježili su položaje nebeskih objekata, prvenstveno Mjeseca, Sunca i vidljivih planeta, radi preciznog određivanja datuma sjetve te iz religioznih razloga. Da su Sumerani, golim okom, mogli vidjeti objekt ekscentrične putanje koji prolazi kraj Sunca svakih 3600 godina, i mi bismo ga, današnjom tehnologijom, sigurno već odavno opazili.

Premda je prvi lansirao priču o planetu Nibiru, Sitchin je kasnije negirao svoju povezanost s najavom nadolazeće apokalipse. Tada je igru je preuzela Nancy Lieder, samoproglašeni medij, koja tvrdi da telepatski komunicira s izvanzemalcima. Lieder je, 1995. godine, obznanila da izvanzemaljci sa zvijezde Zeta Reticuli šalju preko nje, jedine odabrane, poruku cijelom čovječanstvu da Zemlji prijete skoriji sudar s planetom Nibiru. Sudar je najavljen za svibanj 2003. godine. Kako se tada, naravno, nije ništa dogodilo, Lieder je smak svijeta pomaknula na prosinac 2012. godine. Inače, takav postupak prolongiranja datuma, kad se najavljeni događaj ne dogodi, uobičajen je za sve proroke katastrofa. Zeta Reticuli je, inače dvojni sustav zvijezda, sličnih Suncu, udaljen od Zemlje oko 39 godina svjetlosti.

Zanimljivo je da u slučaju obmane vezane uz Nibiru ne postoje baš nikakve činjenice. Sve je proizašlo samo iz fikcije Zecharia Sitchina i nesuvislih izjava Nancy Lieder što je prilično neuobičajeno za pseudoznanstvene teorije. Puno tipičniji primjer je, recimo, priča o padu NLO-a s vanzemaljcima u Roswellu koja je potaknuta činjenicom – padom američkog vojnog balona s opremom za nadzor ruskih nuklearnih aktivnosti.

Kalendar Maya

Izmišljena apokalipsa 2012. posebnu je pozornost dobila kad su brojni zagovornici teorija zavjera, na svojim web stranicama, povezali priču o Nibiru s majanskim kalendarom koji “završava” u 21. prosinca 2012. godine. Točnije, jedan od njegovih ciklusa završava na taj dan. A nakon toga? Ništa posebno, počinje novi ciklus. Maye su završetke jednog i početke drugog ciklusa slavili kao što mi danas slavimo Novu godinu. Malo veću važnost dajemo prijelazu u veći ciklus, novo stoljeće, ili još malo veću prijelazu u novo tisućljeće (što se zbilo u ponoć 31. prosinca 2000. godine).

Za razliku od našeg brojevnog sustava koji se temelji na bazi 10, majanski se brojevni sustav temeljio na bazi 20. Tu nema ničeg misterioznog. To je naprosto stvar izbora, što dobro zna svaki matematičar i informatičar upoznat s brojevnim sustavima različitih baza. E sad, majanski dan zvao se k'in, a 20 k'ina odgovaralo je 1 winalu (to je otprilike naš jedan mjesec). Nadalje, 18 winala bio je jedan tun (što je vrlo blizu našoj godini), a 20 tuna jedan k'atun (što je nekakav ekvivalent stoljeća). Konačno, 20 k'atuna bio je b'ak'tun (nekakav ekvivalent tisućljeća).

Majanski datum ima zapis “b'ak'tun.k'atun.tun.winal.k'in”. Početak kalendara je “0.0.0.0.0” za što su Maye naprosto odabrali jedan dan, baš kao što je i za naš, moderni, kalendar odabran početak. Početak je stvar dogovora. Ako to znamo onda znamo da je svaki “okrugli” datum naprosto običan dan, ni po čemu poseban. Majanski početak je, prema Julijanskom kalendaru, 6. rujna 3114. prije nove ere. Prvi dan majanskog kalendara je 0.0.0.0.1. Devetnaesti dan je 0.0.0.0.19. Dvadesetog dana pomiče se jedan nivo: 0.0.0.1.0. Nadalje, 0.0.1.0.0 znači jednu godinu i tako dalje.

Pojedinim se brojevima, u različitim kulturama, pridavala posebna važnost. Tako je za Maye broj 20 bio posebno važan, odabran je kao baza brojevnog sustava. Isto tako, fascinirao ih je broj 13. Tog se broja i danas mnogi ljudi boje. No, kakve to veze ima s krajem svijeta? Evo kakve: majanski datum 13.0.0.0.0 odgovara datumu od kojeg je prošlo 1 872 000 dana (13·20·20·18·20). Uzme li se u obzir prijelaz s Julijanskog na Gregorijanski kalendar onda tih 1 872 000 dana daje, po našem kalendaru, 21. prosinca 2012. godine. To je dakle dan kad se na početku majanskog zapisa pojavi “strašni” broj trinaest.

Međutim, 21. prosinca 2012. godine je naprosto početak 14. b'ak'tuna. Ništa posebno. Maye bi ga vjerojatno očekivali s velikom strepnjom (kao što su neki 31. prosinca 1999. godine drhtali nad navodno strašnim milenijskim bugom, Y2K), no na kraju bi ga proslavili kao što smo mi proslavili 1. siječnja 2001. godine.

Civilizacija Maya trajala je otprilike od drugog tisućljeća prije nove ere do sredine 16. stoljeća, kad su ih pokorili španjolski konkvistadori. Od 2. tisućljeća p. n. e. do 250. godine n. e. traje predklasični period, od 250. do 900. godine n. e. klasični period (u kojem je nastala većina kulturnih ostvarenja) te od 900. godine n. e. do dolaska španjolskih osvajača postklasični period. Maye su živjeli na području srednje Amerike, od gorja Sierra Madre u Meksiku do poluotoka Yucatán. Poznati su po vrlo razvijenim (za ono doba) graditeljskim vještinama te naprednom pismu, umjetnosti, poznavanju matematike i astronomije. Narod Maya imao je veliki kulturni utjecaj u području cijele srednje Amerike, i izvan svojih granica. Brojni potomci Maya žive i danas te održavaju neke od starih tradicija.

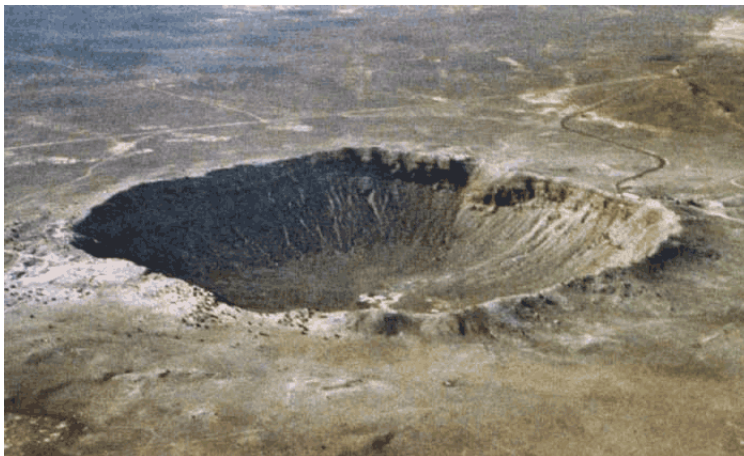
No nisu Maye odgovorni za današnju paniku o navodnom smaku svijeta 21. prosinca 2012. godine. Odgovorni su Zecharia Sitchin, Nancy Lieder i razni drugi katastrofičari, te mediji i izdavači, koji su u prijelazu majanskog ciklusa pronašli dobru priliku da ostvare svoje interese. Jer, da budemo iskreni, daleka je okrugla 2100. godina, a još dalja 3000. A prije svake prijelazne godine oglase se zli proroci, iznova sijući strah među ljudima. Osim toga, civilizacija Maya djeluje nam egzotično i tajanstveno. Lako nas je uvjeriti da su Maye svašta znali pa i predvidjeti sudnji dan. Naš sudnji dan. Svoj, čini se, nisu predvidjeli. No, oni koji hvale mudrost Maya (želevći nas pripremiti za prihvaćanje njihovih “proročanstava”) obično pod tepih guraju nezgodne činjenice. Jedna od njih je da su ti isti mudri Maye često svojim bogovima prinosili ljudske žrtve i to na nezamislivo okrutan način – vadeći im, živima, srca.

Zaključak

Zechariu Sitchina domaći izdavač, koji je objavio *Dvanaesti planet*, reklamira kao autora koji daje “alternativnu zemaljsku povijest”. Postoji dio fantastične književnosti koji se bavi alternativnom povješću, ali Sitchin ne pripada toj kategoriji. U njegovom slučaju to je zapravo eufemizam kojim se prikriva pseudopovijest, odnosno općenitije pseudoznanost – patološka imitacija znanosti koja si prisvaja dignitet znanosti dok istovremeno odbacuje znanstvenu metodu. Da se Sitchin proklamirao samo kao pisac fantastike sve bi bilo u redu. On se međutim proglašavao učenjakom, i to onim koji svijetu obznanjuje skrivenu istinu. Na taj je način tisuće, ako ne i milijune, ljudi doveo u zabludu.

Isto vrijedi i za Nancy Lieder. Kad bi za sebe tvrdila da je zabavljač, zvijezda šobiznisa to bi bilo relativno bezazleno. No ona tvrdi da stvarno prima poruke izvanzemaljaca. A mase lakovjernih ljudi joj vjeruju i tako bivaju zavedene. Sve u svemu – tužno.

Da rezimiram, Nibiru je samo mit. Ne temelji se na nikakvim činjenicama. Učestale tvrdnje o planetu koji je “blizu”, ali “nevidljiv” su obična glupost. Nibiru ne postoji. Isto tako, kraj majanskog kalendara (točnije, jednog od ciklusa tog kalendara) ne predstavlja ništa posebno. Kao ni kraj ciklusa našega kalendara (godine, stoljeća ili tisućljeća).

Konačno, daleko od toga da katastrofalan sudar Zemlje s asteroidom ili kometom nije moguć. To se već dešavalo kroz povijest (zadnji put prije 65 milijuna godina) i može se dogoditi opet. Primjerice, asteroid Apophis, promjera 270 m, koji se približava Zemlji prije par godina je bio u središtu pažnje zbog mogućeg pada na Zemlju. Preciznija mjerenja prilično su smanjila vjerojatnost sudara, ali ga još nisu u potpunosti isključila. U svakom slučaju, predviđanje takvog događaja ne treba tražiti u drevnim spisima, nekadašnjim kalendarima ili porukama koje navodno primaju takozvani mediji. Eventualna upozorenja treba očekivati od astronoma koji se bave praćenjem malih tijela Sunčeva sustava, primjerice od sustava *Svemirske straže* (Spaceguard).